

Komentář k druhé části programu semináře:

Další témata semináře opět vycházejí z textů/ukázek vložených do „studijních materiálů“ předmětu. K nim zde připojuji seznam otázek vázaných k tématu jednak obecněji, jednak přímo se vztahujících k dané ukázce. Zodpovězení těchto otázek může být využito jako součást přípravy ke zkoušce.

I. Tkadleček

Filozofická próza dat. k r. 1407; dialog dvou rozmlouvajících (alegorizovaných) subjektů - Tkadlečka a Neštěstí.

Znáte soudobou německou skladbu Ackermann aus Böhmen (Oráč z Čech)? - v čem je Tkadlečkovi blízká? Definujte středověký spor jako žánr.

K textu: Kap. III. V úvodní promluvě se Tkadleček představuje v rozsáhlém alegorickém obrazu – jak mu rozumíte? Jaké je T. povolání?

Tkadleček také v kryptogramu skrývá své vlastní jméno (enigmatika náležela k oblíbeným uměleckým prostředkům i zábavám - Umberto Eco o středověku: „Luštěte znamení!“) a v kap. IV. na s. 35, od ř. 47, i jméno své milé. Rozluštíte je? Jaký typ abecedy musíte použít?

Próza využívá mnoho uměleckých prostředků – tropů i figur; najděte a charakterizujte aspoň 5 z nich.

II. Literatura doby husitské

Proměna charakteru lit. tvorby: které žánry frekventované v předchozím období lit. doby husitské nepřevzala a proč?

Které převzala a upravila pro realizaci nových funkcí?

Které žánry jsou nové?

Jaké nové funkce uplatnila lit. (husitská a katolická) doby husitské a proč?

Václav, Havel a Tábor

Určete žánr ukázky; na jakých ideových pozicích stojí autor (do kterého „tábora“ jej zařadíte?)

Zjistěte z textu dataci; jak rozumíte dvojverší, které začíná slovy: „avšak na pamět...“?

Jak autor charakterizuje situaci v zemi?

2. odst.: jak autor charakterizuje čas a prostor rozmluvy? Proč?

Jak charakterizuje jednotlivé rozmlouvající subjekty? – Sledujte zejména promluvu „Tábora“.

Jak se k situaci staví „Havel Vrtoch“? A co Václav?

Nuž, vy ševci viery nové

Skladba vznikla jako parodie na píseň husitského kněze Jana Čapka ze Sán „Nuž, křesťané viery pravé“, v níž vykládá jednotlivá přikázání Desatera.

Jak je tu představeno husitství?

Musí býti ohlášeno

Rukopis písně, žánrově označované jako „časová píseň“ – zkuste ji přečíst a charakterizovat žánr.

III. Petr Chelčický – Sít' víry pravé

Charakterizujte autorskou osobnost PCH – např. srovnáním s Janem Husem; charakterizujte základní témata jeho nejznámějších prací – např. co je to tzv. trojí lid a jak se k této teorii PCH staví? Jak vnímá pojem „duchovní boj“ v kontextu husitských válek? Co je skryto za obrazem „sít' víry pravé“?

Ukázky ze Sítě víry:

O šlechtě

V čem podle PCH spočívá urozenost šlechty? Jak rozumíte formulacím:

„By pak najhuoře činil, erb jemu nedá zlým býti“?

„Nesměl by hanbú oči zvésti, kdyby hanbu za hanbu měl“?

„Protož veliké slávy jest puol koně malovaného, a ktož od něho rod vládyčí má, též slávy jest jako puol koně malovaného“?

Jak tu pracuje s metaforou psa, psí hlavy?

O měšť'anech

(Mistrem Protivou míní Johna Viklefa)

V čem spočívá základ měšť'?

Jako hodnotí vznik a existenci města?

IV. Jan Blahoslav – Filipika proti misomusům

Osobnost JB a jeho role ve vývoji jednoty bratské od kořenů opírajících se o učení Petra Chelčického (a samozřejmě i bibli), od nedůvěry ke vzdělání jako činiteli odvádějícím člověka od pravé a

hluboké víry až k uznání významu vzdělání, reprezentovaného např. vydáním šestidílné Bible kralické s obrovským poznámkovým aparátlem zachycujícím úroveň biblistiky i dalších oblastí dobového poznání.

JB jako hymnograf (?), teoretik kazatelství (?) gramatik (?) aj.

Filipika proti misomusům

(objasněte oba pojmy)

Jakou strategii užívá JB na obhajobu svého stanoviska, jak argumentuje?

V. Jan Amos Komenský – Labyrint světa a ráj srdce

Osobnost JAK, hlavní oblasti jeho tvorby; význam nuceného odchodu do exilu pro jednotu bratrskou i JAK.

Co je tzv. evangelické baroko?

Co jsou tzv. „útěšné spisy“ (konsolace) – jakou mají primární funkci, uveďte příklady.

Labyrint světa a ráj srdce

Kdo je onen „vůdce“ – tedy kdo provází Poutníka městem-světlem a jak ho (je) lze charakterizovat?

Jakými prostředky zobrazuje autor „ryňk světa“ – s jakým cílem?

Co jsou ony „larvy“ na tváři a jakou tu mají funkci?

Jak tu charakterizuje autor lidskou činnost a s jakým cílem?

Co soudíte o jeho líčení „stavu učených“?

Které umělecké prostředky v úryvku z LS nacházíte? Uveďte aspoň 5.

VI. Fridrich Bridel - Co Bůh? Člověk?

Osobnost FB, významná díla. Působení v jezuitském řádu, práce v klementinské řádové tiskárně.

(Vlastivědný exkurs: kde najdete pamětní desku FB – a proč je umístěna právě na tomto místě?)

Charakterizujte tzv. katolické baroko.

Co Bůh? Člověk?

(Ukázka je příliš krátká na postižení kompozice rozsáhlé a důmyslně stavěné skladby; dynamika nakládání se základní antitezí Člověk – Bůh tu připomíná i dynamiku uplatňovanou ve výtvarném umění či architektuře; doporučuji ji Vaší pozornosti.)

Zde pouze: jak je v úryvku zachycena antiteze Bůh – Člověk?

VII. Valentin Bernard Jestřábský – Vidění rozličné sedláčka sprostného

VBJ je moravský katolický kněz vrcholného baroka, nepatří k významným autorům, pro nás je zajímavý snad tím, že 50 let působil ve Veverské Bítýšce. Jeho Vidění je specifickým protějškem Komenského Labyrintu (není prokázáno, že by jej katolík VBJ znal, spíše také odkazuje k tradičnímu žánru putování). V ukázce uvažte, jak se liší postava Sedláčka od Poutníka, průvodce Anděl od průvodců Poutníkůvých, způsob zobrazení světa ve Vidění od LS aj.

Doprovodné texty a vyobrazení

I. Kodex vyšehradský – 11. stol.

Korunovační kodex - evangelistář (obsahuje výňatky z evangelií) připravený u příležitosti korunování knížete Vratislava II. prvním českým králem.

Celostránková iluminace – „Kristus trůnící v mandorle“ -

(mandorla – aureola či svatozář kolem Krista připomíná tvar mandle).

Úkol: podívejte se na vyobrazení ve čtyřech kruhových medailonech kolem mandorly. Najděte jejich analogii v básni u tématu „středověká duchovní lyrika“ a symboliku vyložte.

II. Votivní obraz Jana Očka z Vlašimi – 14. stol.

V horním pásu slavného deskového obrazu vidíte zleva tyto postavy: sv. Zikmund, klečící Karel IV., Panna Maria s Ježíškem, klečící Václav IV. (Karlův syn) a sv. Václav;

v dolním pásu vidíte zleva postavy: sv. Prokop, sv. Vojtěch, klečící donátor – arcibiskup Jan Očko z Vlašimi, sv. Vít a sv. Ludmila.

Úkol: najděte analogické zachycení světců ve skladbě u tématu „středověká duchovní lyrika“; jak lze tuto skupinu označit a proč?

III. Zábavná próza - Avianovy bajky (starý tisk)

Ukázka dvou textů pochází z tzv. Prostějovského sborníku (vyd. 1558), souboru známých bajek připraveného humanistickým spisovatelem Janem Akronem Albínem Vrchbělským. Patří sem např. bajky Ezopovy, též Avianovy /v tisku jako „Anianovy“/ - (4./5. stol. n.l. – poslední římský skladatel bajek).

Přečtěte obě bajky; narativní jádro je rámováno moralistními poučeními v úvodu (promýthium) a v závěru (epimýthium) – charakterizujte je.

Dodatek - kvíz:

Nebudeme mít zřejmě možnost společně „vyluštit“ jméno ženy skryté za „**Slóvcem M**“ (báseň je vložena do souboru světská lyrika). Skladba je významná jako svědectví blízkosti okruhu duchovní a světské (kurtoazní) tvorby; samozřejmě nikoli ideově, ale užíváním uměleckých prostředků či obrazností (příkladem může být také legenda o sv. Kateřině); skrývání skutečného jména obdivované ženy naleznete v mnoha milostných básních.

Zde je návod k odhalení:

Každá strofa má dvě části: úvodní čtyřverší se mění, druhá část je neměnná, má charakter refrénu – tu odsuňte stranou.

Uplatněte princip akrostichu, ale pouze vždy u 1. a 3. verše strof.

V 1. strofě tak naleznete písmena S a A – sancta, svatá

Za ně vložte „slóvce M“ a pokračujte v akrostichu u dalších strof.